

elk opzicht moedige daden tegen den nazi-bezetter inderdaad bewezen hebben, bestond de overgrootste meerderheid der leden aller groepeeringsen uit Belgen alsmede uit staatsburgers van geallieerde landen die, reeds sedert tientallen jaren in ons land gevestigd, zich reeds lang als Belgen beschouwden...

Dat wij eraan houden dit feit aan te stippen, is te wijten aan de onjuiste beweringen van "Le Drapeau Rouge" en "Le Peuple" in datum van 11 December 1944, als zou het uitgeven en verspreiden van het clandestiene blad "DAS FREIE WORT", hetwelk ontegensprekelijk enorm veel tot de ondermijning van het moreel der Duitse bezettingstroepen heeft bijgedragen, zoogenaamd "het werk" zijn van... "Oostenrijksche antihitleristen". Dit is en blijft het werk van de: Onafhankelijke Patriottische Groep "Vrank en Vrij", hetgeen tijdens de groote TENTOONSTELLING DER CLANDESTIENE PERS duidelijk gebleken is.

Het was oorspronkelijk met het doel om slechts van tijd tot tijd te Antwerpen clandestiene tracten tegen den bezetter uit te geven, dat de Groep "Vrank en Vrij" gesticht werd. Doch ervan overtuigd zijnde dat het niet enkel wenschelijk maar ook dringend noodig was om de V.N.V.-landverraders, die - in dienst van den bezetter - met behulp van hun dagbladen en tijdschriften volop bezig waren de publieke opinie in Vlaanderen te vergiftigen, stelselmatig en met alle mogelijke middelen tegen te werken, werd er reeds enkele dagen na de stichting onzer Groep eenstemmig besloten een periodiek clandestien strijdblad uit te geven en onder het Vlaamsche deel der Belgische bevolking te verspreiden.

Maar gezien de onmogelijkheid om een bereidwilligen drukker te vinden, moest er van afgezien worden om dit eerste strijdblad in de Vlaamsche taal maandelijks als brochure en gedrukt uit te geven. Er werd dus besloten om het blad, dat "HET VRIJE WOORD" zou heeten, geroneotypeerd te laten verschijnen. De hr. Henri MANDEL stelde daarop zijn automatische "Gestettner"-duplicateurmachine, welke hij vóór den oorlog voor beroepsdoeleinden als verzekeraar bezigde, ter beschikking van de Groep, zoodat er enkel nog voor een voorraad papier en drukinkt alsmede voor de juiste verdeling der verschillende werkzaamheden gezorgd moest worden. En na alle voorbereidingen die tot einde September 1940 duurden, werd dan ook het eerste Vlaamsche strijdblad tegen den bezetter en al zijn knechten te Antwerpen geboren.

II.- "HET VRIJE WOORD".

Begin October 1940 verscheen Nr.1 van "HET VRIJE WOORD", dat buiten het artikel ter inleiding "Hun taak en de onze" nog een tweede actueel artikel bevatte: "De nazi-bandieten trachten hun rechtsverkrachtingen te wettigen". Het is dit Nr.1 dat op de TENTOONSTELLING DER CLANDESTIENE PERS te Brussel (in de Salons van de Groote Magazijnen "Au Bon Marché"), op een bijzondere eereplaats onder glas prijkte, voorzien van de korte maar bondige "toelichting" in het Fransch, Vlaamsch en Engelsch: "Dit Nr.1 van het Vlaamsche strijdblad "Het Vrije Woord" uitgegeven te Antwerpen in October 1940 is wel het beste bewijs voor dat niet alle Vlamingen kollaborateurs waren!"... Naar ons verzekerd werd, behoort dit Nr.1 tot de collectie van de Koninklijke Bibliotheek van België, door den Heer LYNA, den dapperen Hoofdconservator dezer Bibliotheek, tijdens de bezetting verzameld.

Van dit Nr.1 van "HET VRIJE WOORD" werden er nog in den loop derzelfde maand October 1940 bij de 3.000 exemplaren verspreid; de meesten in het Arrondissement en de Provincie Antwerpen. Ondanks het feit dat het blad geheel onafhankelijk was van de politieke partijen in ons land, heeft het van begin af aan niet alleen in de Scheldestad maar ook in Mechelen en Turnhout veel vrienden verworven.

De verspreiding geschiedde meestal 's avonds, maar ook overdag, in

woonhuizen, winkels en bureelen; vervolgens ook nog in Postkantoren, stas-ties, treinen, stads- en buurt-trams.

Nr.2 van "HET VRIJE WOORD" dat in November 1940 verscheen, bevatte de volgende artikels: "Engeland houdt stand en zal in staat zijn Hitlers macht te breken"; "Ondanks het verbod door den bezetter - zullen wij dan 11 November vieren!"; "De sluipmoordenaar van Mateotti delft zijn eigen graf". Het bracht ook nog een Oproep aan de bevolking, in verband met de eerste door den bezetter uitgevaardigde "Verordnung" tegen de Joden in ons land. En lang vóórdat de maand ten einde was, waren bijna alle exemplaren verspreid - en dit Nr.2 had een oplaag van boven de 5.000 exemplaren. Dat gaf ons allen moed.

In December 1940 verscheen dan Nr.3, met dezelfde stiptheid als de vorige twee nummers. Het bevatte: een hoofdartikel, betiteld "Groot-Brittanje slaat terug!"; een tweede artikel: "Niet alleen 'het kan verkeeren' - doch het zal verkeeren!"; een derde artikel: "Opgepast, Sinjoren!", alsmede een oproep aan de bevolking om geen aangifte te doen van de stockpud ijzer. Ook ditmaal was de oplaag boven de 5.000 exemplaren, waarval er tot Nieuwjaar niet veel overbleef.

En zoo ging "HET VRIJE WOORD" voort regelmatig te verschijnen, soms één soms twee nummers per maand, met een gemiddelde oplaag van 4.900 exemplaren die, met uitzondering van een klein aantal ten behoeve van een reeks archieven goed opbewaard, nagenoeg allen verspreid werden.

Na Hitlers aanval op de Sowjet-Unie, verscheen in Juli 1941 de eerste uitgave van "HET VRIJE WOORD" in het Duitsch, als een "Speciaal Nummer voor Duitse soldaten in België". Zoomede heeft de Groep "Vrank en Vrij", als een van de andere groepeerings der Weerstandsbeving in ons land geheel onafhankelijke strijdersgroep, toen reeds het initiatief genomen tot de zóó noodige stelselmatige ondermijning van het moreel der Duitse soldaten die in ons land den heer en meester speelden.

Gedurende de wintermaanden Januari-Maart 1942, toen de Hitler-soldaten de harde slagen van het heldhaftige Roode Leger te verduren hadden en nazis telkens weer nieuwe leugens moesten uitvinden om het moreel hunner "volksgeenooten" eenigszins op te knappen, zijn er nog vier verscheidene nummers van "HET VRIJE WOORD" in 't Duitsch verschenen, waarvan twee op speciaal dun papier - ten einde er de distributie te vergemakkelijken.

Het waren toen en bleven de eenigste uitgaven van een clandestien blad of publicaties van een weerstandsgroep, welke in ons land in de Duitse taal zijn verschenen en onder de bezettingstroepen verspreid werden. En het hoeft waarlijk niet gezegd, dat de distributie dezer bladen met groote moeilijkheden gepaard ging en WAT onze medewerkers geriskeerd hebben... Maar, de ondervindingen opgedaan bij het verspreiden van deze "speciale" uitgaven voor Duitse soldaten, zijn onze medewerkers goed van pas gekomen bij de distributie van het later door onze Groep uitgegeven clandestiene blad "DAS FREIE WORT".

Het ligt niet in onze bedoeling de belangrijkheid van deze publicaties voor Duitse soldaten te overschatten. Doch willen wij bij deze gelegenheid erop wijzen, dat de Heer Cam. Huysmans, Burgemeester van Antwerpen, ons in het dankschrijven in naam van de groote Scheldestad laat weten, dat het een goede idee was ook een Duitse uitgave te bezorgen aan de nazi-soldaten en dat hij overtuigd is dat wij uitstekend werk hebben geleverd. Ook wij waren bij het verspreiden van onze clandestiene publicaties (ondanks alle bescheidenheid -) daarvan overtuigd, te meer daar wij dagelijks meer bewijzen kregen dat de betekenis van dit werk aan de Gestapo niet ontgaan is...

In December 1941 verscheen "HET VRIJE WOORD" (Nr.17,) met een Oproep

aan onze landgenooten van Joodsche- afkomst of geloofsbelijdenis, waarin wij hen attent maakten op het groot gevaar van massa-deportatie dat hen bedreigt door het feit van de oprichting van een zgn. "Jodenvereniging" door den bezetter bevolen. Wij zegden toen, dat we in desbetreffende verordening van den bezetter in datum van 25 November 1941 reeds de omtrekken zien van de door de nazi-barbaren beoogde massa-deportatie die de vernietiging der Joden voor doel heeft.

Wij hadden ons, helaas, niet vergist. Maar, gelukkig voor velen, hebben wij toen niet voor doove ooren gepreekt... Dit Nr.17 van "HET VRIJE WOORD" - verschenen in een oplaag van bijna 6.000 exemplaren - ging inderdaad van hand tot hand, met het gevolg dat velen onder hen die, zoals wij in deze "Jodenvereniging" een indirect werktuig der Gestapo zagen, de gepaste voorzorgen namen om op tijd en stond aan den barbaarschen greep der nazis te ontsnappen. Zij hebben namelijk onzen raad om bijtijds de noodige maatregelen te treffen, ten einde te kunnen "onderduiken" en in een niet-Joodsch tehuis van goede vaderlanders een veilig onderdak te vinden, niet alleen begrepen maar gelukkig ook gevolgd.

Wanneer men thans onze clandestiene publicaties herleest, kan men nog gemakkelijker als voorheen vaststellen, dat wij ons alle mogelijke moeite getroost hebben om de leugenachtige propaganda der uitheemsche én inheemsche nazis tegen te werken, ook met zulke middelen waaraan zij zich het minst verwacht hebben, namelijk met door de nazis zelf gebruikte officiële Duitse statistieken. Het bewijs daarvan vindt men vooral in de uitgaven van "HET VRIJE WOORD" van Januari en Februari 1942 (Nr.20 en Nr.22). Deze Nummers bevatten artikels, betiteld "De Ware Machtsverhoudingen", die aan de hand van statistische vergelijkingstabellen - uit Duitse (!) bron afkomstig - de volstrekte overmacht der Geallieerden op elk gebied duidelijk aantoonen en waarin ook de lompste meeloper van het V.N.V. de bewijzen kan vinden van de juistheid onzer stelling dat de AS-mogendheden verpletterd zullen worden.

In hoeverre deze artikels de penneknechten van "Volk en Staat" dwars zaten, bleek weldra uit het feit, dat dit veldblad tot driemaal toe tegen de zoogenaande "sluikache statistieken" polemiseerde. En dit om eindelijk te besluiten... dat het in dezen oorlog niet zoozeer op de materiele macht der tegenstanders aankomt, maar wel op... "den wil om te zeegevieren"... Ja alsof de Geallieerden dezen "wil" niet zouden hebben...

"HET VRIJE WOORD" verscheen voor het laatst in Augustus 1942 (als Nr. 31!), met een oplaag van slechts 3.000 exemplaren. Wij hadden reeds met zeer groote en onoverwinbare moeilijkheden te kampen:

Vervolgd en opgejaagd én door de Gestapo én door haar V.N.V.-knechten, waren verscheidene leden onzer Groep reeds maanden tevoren verplicht het "werk" te staken en telkens weer een andere schuilplaats te zoeken. Anderen weer zagen zich genoodzaakt de wijk te nemen naar het onbezette deel van Frankrijk, in de hoop zich en hun gezinsleden te redden, door van daar ten minste naar Cuba, Brazilië of elders veilig te geraken, indien zij er niet in zouden slagen Engeland te bereiken.

Ook de meeste leden van het Bestuurscomité moesten zich reeds vanaf Juli 1941, eerst gedeeltelijk, dan volledig schuilhouden, terwijl zij alle mogelijke camouflage-middelen moesten gebruiken om niet "gepakt" te worden. Desondanks liepen zij en al onze actieve medewerkers dagelijks gevaar door een of ander beulsknecht van Himmler of nazi-spion op "heeterdaad" betrapt en gesnapt te worden, daar zij zich door hun taaiheid en volharding al te zeer blootstelden en zelfs het onmogelijkste aandurften. Hun toestand werd met den dag hachelijker.

Midden Augustus 1942 stonden Mr. Mandel en zijn intiemste medewerkers reeds op het punt aangehouden te worden. Doch, door Mej. C.P. (die helaas in September 1943 werd aangehouden en sedertdien ergens in een Duitsch concentratiekamp opgesloten zit!) gelukkig nog bijtijds gewaarschuwd, kon-

den zij nog op een nippertje van den greep der Gestapo ontsnappen. Maar zij moesten Antwerpen verlaten om definitief "onder te duiken".

Niet bij machte hen te pakken te krijgen, heeft de Gestapo zich gewroken door een groot deel hunner goederen, welke ondanks de welwillende hulp van vaderlandslievende en achtbare vrienden en geburen toch niet meer tijtjds gered konden worden, op echte nazi-manier te stelen. Aldus werden wij ook van de automatische (en ach zóó nuttigel!) "Gestettnet"-duplicateur-machine en van al het ander gerief beroofd! Dit beteekende: voorloepig te moeten afzien van het uitgeven van ons clandestiene blad. Door een barbaarschen vijand neergeveld, heeft "HET VRIJE WOORD" het tijdelijke met het eeuwige verwisseld...

III.- "VRANK EN VRIJ" EN "DAS FREIE WORT".

De gedwongen nonactiviteit van onze Groep duurde echter niet al te lang. Na contactname met de bereidwillige oude medewerkers en met verscheidene nieuwe leden der hervormde ondergroepelingen, kon onze Groep haar werkzaamheid hernemen, en werd er reeds begin Januari 1943 eenstemmig besloten zoo mogelijk zelfs twee bladen uit te geven, of ten minste een Vlaamsch blad en een Duitsche tract, elke maand. Ditmaal echter te Brussel, waar het eenigszins gemakkelijker scheen om alle benodigheden daartoe aan te schaffen en tevens een clandestiene werkplaats te vinden. Maar dit was gemakkelijker gezegd dan gedaan.

Want terwijl wij inderdaad nog in den loop derzelfde maand de eerste van de nieuwe reeks tracten voor Duitsche soldaten konden uitgeven, bleek het onmogelijk te zijn om tegelijkertijd ook het Vlaamsche blad te laten verschijnen. De clandestiene en helaas zeer beperkte woonst van Meij. C.F. (waarvan boven sprake), welke én als werkplaats én als plaats van samerkomst der verdeelers diende, liet namelijk niet toe om, in de gegeven omstandigheden, twee bladen in verschillende talen uit te geven.

De mogelijkheid daartoe hebben we eerst verkregen nadat de hr. Mandel er in gelukte onder valschen naam een burgerhuis te Brussel te huren.

Dit huis, dat tegelijkertijd als clandestiene woonst voor zijn gezin en als werkplaats voor de redactie, de administratie en de "drukkerij" der nieuw uit te geven bladen moest dienen, werd dank zij de hulp en medewerking van den Heer Marcel DEVLIEGHÈRE als een "Agentschap" van de voornaamste Verzekeringsmaatschappij te lande gecamoufleerd. En waarlijk, deze camouflage, waarvan de Directeur der betreffende Verzekeringsmaatschappij, de Heer Pierre PLEECK, niet enkel op de hoogte was maar die ook met zijn hulp is geschied, was zoodanig goed gelukt dat niemand van de geburen of van de voorbijgangers ooit heeft kunnen vermoeden wat er binnen het huis geschiedde. Wij hadden zelfs het genoegzamen cliënten te mogen ontvangen, en niet alleen vele inlichtingen te geven aan eventueele verzekerings-candidaten, maar ook een ruime propaganda te maken voor het verzekeringswezen in het algemeen en voor de betreffende groote verzekeringmaatschappij in het bijzonder. In dit huis hebben later ook verscheidene onzer medewerkers die door de beulsknechten van den bezetter opgejaagd werden een veilig onderdak gevonden. De camouflage bood alle gewenschte zekerheid.

Aldus werd uit dit huis in Mei 1943, het clandestiene blad "VRANK EN VRIJ" de wereld ingezonden; dit tweede strijdblad door onze Groep uitgegeven, dat vervolgens regelmatig (!) elke maand te Brussel verscheen, evenals trouwens de tract voor Duitsche soldaten, welke vanaf November 1943 tot en met Augustus 1944 de vorm van een tijdschrift had en "DAS FREIE WORT" heette. De bladen werden dagelijks door de verantwoordelijke leiders der ondergroepelingen uit dit "Verzekerings-Agentschap" weggedragen in lederen servietten met dubbele ruggen of in kleine valiesjes, welke inderdaad niets "kwaads" lieten vermoeden.

Van "VRANK EN VRIJ" zijn er, vanaf Mei 1943 tot en met Augustus 1944,

in het geheel 17 Nummers verschenen, waarvan de gemiddelde oplage 4.300 exemplaren bedroeg. Deze Nummers omvatten meestal 4, maar ook 6 of 8 bladzijden. Ofschoon te Brussel uitgegeven, werd het clandestiene blad "VRANK EN VRIJ" niet enkel in Brussel en de randgemeenten verspreid, maar ook in het Arrondissement Antwerpen, in Mechelen, Leuven en Turnhout.

De verspreiding geschiedde op dezelfde wijze als deze van ons eerste strijdblad "HET VRIJE WOORD", namelijk in woonhuizen, winkels, burealen, Postkantoren, staties, treinen, stads- en buurt-trams. Een nieuwe methode toegepast, was ditmaal: het gebruik van de reeds genoemde lederen servietten met dubbele ruggen, van depothouders in bepaalde agglomeraties, alsook van de hulp ons door eenige leeraars van Athenaea geboden.

In Nr.1 van "VRANK EN VRIJ" (Mei 1943) hebben wij met alle duidelijkheid bewezen, dat de beruchte zaak der "massagraven bij Katyn" een macabre machinatie der nazis is, die aan alle voorafgegane afgrijselijke machinaties en moord-praktijken der Hitler-gangsters doet herinneren. Dit Nr.1 van "VRANK EN VRIJ" heeft ontegensprekelijk veel bijgedragen tot het groote fiasko dat de nazis in ons land met hun "Katyn-affaire" opliepen. Het deed de penneknechten van "Volk en Staat" van woede schuimbekken; wij zagen daarin het bewijs van hun feitelijke machteloosheid. Maar tevens zagen wij daarin de bevestiging van de noodzakelijkheid van het bestaan van ons blad, ten einde de bedoelingen der nazis bloot te leggen; terwijl de woede der Hitler-knechten voor ons een indirect bewijs was van het goed onthaal dat ons blad bij alle vrijheid- en vaderlandslievende - en dus de echte - Vlamingen heeft gevonden.

Het was het clandestiene blad "VRANK EN VRIJ", dat als eerste tijdens de bezetting onze landgenooten attent maakte op het gemeen bedrog van het "clearing"-systeem der nazi-bandietsen, alsmede op het causaal verband tusschen de zakkenroller-praktijken van den bezetter en de onophoudelijke stijging van den bankbiljettenomloop in ons land. Vervolgens hebben wij gestadig gewezen op de rol die de verkochten en de kollaborateurs bij de leegplundering van ons land door de Duitschers vervullen, alsook op hetgeen de Belgen, anderzijds, te doen staat. Wij herinneren in dit verband aan het artikel, betiteld "Moeten de bezette landen den roof-oorlog der nazi-bandietsen bekostigen?", dat in Nr.8 van "VRANK EN VRIJ" is verschenen en later als speciale tract werd uitgegeven.

Zonder te overdrijven of zich aan eigen lof te bezondigen, mogen we bij deze gelegenheid in ernst beweren dat alle verschenen nummers van "VRANK EN VRIJ" groot succes gekend hebben. Er mag ook gewezen worden op het feit, dat tot de ijverigste lezers van "VRANK EN VRIJ" ook de opstellers van "Volk en Staat" behoorden. Deze aan den vijand verkochte schrijfkoolies, hebben inderdaad het best de waarde van "VRANK EN VRIJ" als remedie tegen het nazi-vergift uit de "Propagandastelle" begrepen, terwijl zij tevens, onder den indruk van ons polemisch proza, op een gegeven moment de noodzakelijkheid inzagen voorzichtiger te moeten zijn dan voorheen... Ter belichting van dit laatste feit, meenen wij het volgende te mogen aanstippen:

Nr.12 van "VRANK EN VRIJ", verschenen met een oplage van 6.000 exemplaren, bevatte drie grooté artikels, respectievelijk betiteld: "Het minderwaardigheidscomplex van het 'soldateske heeren'volk", "Wie heeft eigenlijk het evenwicht verloren?" en "De land- en volks-verraders van V.N.V., 'Devlag' en 'Rex' liegen!". Het in de tweede plaats genoemde artikel was een antwoord op een artikel verschenen in "Volk en Staat" van 12 Maart 1944 en dat door den hoofdsteller van deze nazi-dweil, Jan Brans, geteekend was. Welnu, na de lecture van Nr.12 van "VRANK EN VRIJ", heeft deze "Horr Dr." Jan Brans opgehouden zijn dagelijksche hoofdartikels in "Volk en Staat" te onderteekenen. Ja, op zulk groot succes mocht zich alleen en uitsluitend "VRANK EN VRIJ" beroemen...

Wat het clandestiene blad "DAS FREIE WORT" betreft, dat eveneens door onze Groep én te Brussel werd uitgegeven, hebben wij reeds gewag gemaakt van het feit dat dit blad oorspronkelijk als zgn. tract verscheen. Dit was het geval van Januari 1943 tot en met October 1943. Vanaf November 1943 tot en met Augustus 1944 verscheen "DAS FREIE WORT" regelmatig elke maand als clandestien blad voor Duitse soldaten en "Wehrmachtsangehörigen". In de oorspronkelijke vorm als tract zijn er 10 Nummers verschenen, in de daaropvolgende als blad, 11 Nummers. De gemiddelde tirage was rond 4.000 exemplaren. Met het oog op het geweldig risico dat de verspreiding met zich medetracht, maar ook om het gemakkelijker te kunnen uitdeelen, omvatte "DAS FREIE WORT" slechts twee bedrukte bladzijden.

Verspreid werden deze bladen op verscheidene wijze. Meestal werden ze: 1°) 's avonds in brievenbussen gestoken van huizen, waarvan onze leden wisten dat daar Duitse soldaten of "Wehrmachtsangehörigen" logeeren; 2°) overdag en 's avonds in de voor cafés, winkels of spijshuizen leegstaande of geparkeerde rijtuigen der Wehrmacht geworpen, door verdeelers die op velo's hun "ronde" deden; 3°) in cafés en spijshuizen, waar ook Duitschers verkeerden, op tafels, stoelen en in teleffoncellen "achtergelaten"; 4°) in de speciale "Wehrmacht"-compartimenten der treinen als... kosteloze tijdverdrivende reis-lectuur verspreid.

Door een toeval begunstigd, verkregen wij later ook nog de hulp en medewerking van twee Duitse soldaten, die wij op den duur als oprechte anti-nazis hebben leeren waardeeren. Zij kenden waarlijk maar één doel: Hitler ten val te helpen brengen.

"HEINRICH" en "JOSEPH" hebben ons veel diensten bewezen. Hun medewerking vormt een kapittel op zichzelf, dat waard is vermeld te worden:

"Joseph" was de voornaam van den eerste dezer beiden Duitschers, die onze collaborateurs werden. Hij was soldaat zonder rang. In November 1943 leerde de hr. Mandel hem kennen. Hij was, zooals hij open bekende, sociaal-democraat en anti-hitlerist, waarvan de nazis op de hoogte waren, en waarvoor hij dan ook meer dan één jaar in een der beruchtste concentratiekampen opgesloten was. Desondanks "mocht" hij bij het uitbreken van den oorlog soldaat worden, en werd ten slotte dd. ambtenaar bij de "Feldpost" te Brussel.

Nadat wij een tijdje lang zijn eerlijkheid getoetst hadden, was hij ten zeerste dankbaar voor het vertrouwen dat wij hem eindelijk schonken, en hij heeft die dankbaarheid ook metterdaad bewezen. Want vier maanden lang heeft hij voor onze Groep zeer nuttig "werk" verricht. En wel, niet enkel door groote hoeveelheden exemplaren van "DAS FREIE WORT" in kazerne, "Dienststellen" en cantines binnen te smokkelen, maar vooral door "DAS FREIE WORT" in "feldpostbrieven" van en aan Duitse soldaten der verscheidene fronten in te schuiven!

Op het laatste afgesproken rendez-vous van 12 Maart 1944, is hij echter niet meer verschenen, en ook sedertdien heeft geen enkel onzer leden hem ooit weergezien. Het spijt ons zeer nog altijd niet te weten, wat er met hem gebeurd is: Of hij het ongeluk had bij het "werk" gepakt te zijn geweest; of hij naar elders verplaatst werd; of hij, ofschoon een 48-jarige, wellicht toch naar een of ander front werd gezonden, wat hij inderdaad steeds vreesde.

"Heinrich" was de voornaam van den tweede; een "Obergefreiter". Ook hij was sociaal-democraat en anti-nazi. Het was te Charleroi dat hij voor onze Groep "werkte", en waarlijk, hij deed zijn best: "DAS FREIE WORT" circuleerde bijna regelmatig in een groote kazerne dezer stad waar hij dienst deed, en waarvan, overigens, één afdeling als gevangenis voor de door de Duitschers aangehouden Belgen ingericht was en waar hij eveneens al het mogelijke deed om aan onze ongelukkige landgenooten alle mogelijke hulpdiensten te bewijzen. Toen onze medewerker A.W. te Charleroi

aangehouden werd en in die gevangenis opgesloten, heeft "HEINRICH" ons ervan onmiddellijk in kennis gesteld en bovendien niet alleen voor de noodige briefwisseling en betere voeding gezorgd, maar ook het plan bekraamd en de middelen voorbereid om onzen vriend te helpen bevrijden.

Door een samenloop van ongunstige omstandigheden duurden de noodige voorbereidingen eenige dagen langer dan voorzien, en kon de bevrijding van den hr. A.W. reeds daarom niet plaatshebben omdat hij eerder dan verwacht naar een concentratiekamp werd weggevoerd. Dank zij de hulp van "HEINRICH" zijn wij met onzen ongelukkigen medewerker drie weken in contact gebleven, tot 21 Juli 1944, den dag waarop hij gedeporteerd werd. "HEINRICH" was sedertdien sterk onder den indruk van deze deportatie van "Léon" (zoals de strijdgenooten den hr. A.W. noemden) en hij heeft zich herhaaldelijk verweten dat hij de vervroegde wegvoering van een kameraad die op zijn hulp rekende niet te verhinderen poogde.

Een tweetal weken vóór de Bevrijding beloofden wij hem bij de Belgische Overheden te intervenseren, opdat hij in ons land zou mogen blijven en in vrijheid leven, zoo hij dit zou wenschen. Maar hij weigerde, omdat hij zijn taak (Hitler ten val te helpen brengen...) nog niet volbracht had. Hij is dan ook met het Duitsche garnizoen van Charleroi vertrokken. Wij hebben niets meer van hem gehoord. Indien hij gevangen is, zullen wij het zeker vernemen.

X X X

Het was tijdens het uitgeven en verspreiden van "VRANK EN VRIJ" en "DAS FREIE WORT", dat onze beste en moedigste leden slachtoffers werden van barbaarsche nazi-repressailles. Op 29 Maart 1944 werd ook de hr. E.M., leidend lid van het Bestuurscomité der Groep, aangehouden en nadien tot jarenlangen dwangarbeid veroordeeld en gedeporteerd. De aanhouding van dezen jongen strijder, moedigen idealist en zoowel dichterlijk als journalistiek zeer talentvollen student der Brusselsche Universiteit en vurig antifascist, beteekende voor onze Groep een groote slag!

Evenmin als wij onze aangehouden actieve medewerkers helpen konden, konden zijzelf zich tegen hun aanhouding verzetten. Immers, onze Groep heeft nooit wapens bezeten. In onzen strijd tegen den bezetter en zijne miserabele knechten, hadden wij ons er toe bepaald hun leugenachtige propaganda tegen te werken, door én aan onze landgenooten én aan de Duitsche soldaten de waarheid over den toestand en de zekerheid van de Geallieerde OVERWINNING in dezen tweeden wereldoorlog bekend te maken.

Onafhankelijk van de politieke partijen in ons land, en zonder de allerminste bedoeling ooit een politieke partij te worden, hebben wij onmiddellijk na de Bevrijding van ons land en de terugkeer der wettige Regeering onze activiteit geheel stopgezet, daar wij onze taak als beëindigd en volbracht beschouwden. Onze Groep heeft opgehouden een strijdorganisatie te zijn. Als een der Groepeerings van de Weerstandsbeweging in ons land, heeft zij haar plicht gedaan, vol en gansch.

Zoolang de oorlog tegen Hitler-Duitschland voortduurt en vele van onze beste en intiemste medewerkers nog in de Duitsche bagno's smachten, is het ons niet mogelijk verdere details op te geven aangaande de bijzonder moeilijke opdrachten die zij vervuld hadden, hetzij zelfstandig of in samenwerking met andere leden der Groep. Evenmin is het ons mogelijk de namen onzer afwezige strijdmakkers te noemen, noch de namen hunner kameraden die in hun zaak betrokken waren, doch dank zij de geslotenheid en het heldhaftig uithoudingsvermogen der aangehouden strijdgenooten aan den greep der Gestapo hebben kunnen ontsnappen. Eens de Overwinning op Duitschland en de barbaarsche nazis behaald, zullen hun namen en daden in het Gulden Boek van den Weerstand eervol opgeteekend worden!

X X X

Het was echter ook tijdens het uitgeven van "VRANK EN VRIJ" en "DAS FREIE WORT", dat onze Groep telkens weer nieuwe en achtenswaardige medewerkers en helpers bijgewonnen heeft. De meesten waren Walen. Het feit dat onze Groep nooit eenig blad of tract in 't Fransch heeft uitgegeven en zich evenals vroeger tot het uitgeven en verspreiden van een Vlaamsch en een Duitsch blad beperkte, was voor onze Waalsche vrienden hoegenaamd geen reden om ons hulp en medewerking te weigeren. Zij hebben ook geen aanstoot genomen aan den specifiek Vlaamschen naam onzer Groep: "Vrank en Vrij". Beslissend voor de bereidwilligheid dezer goede vaderlanders om onze actie te steunen, was hun vaststelling dat wij tegen den bezetter en zijn kreaturen niet minder hardnekkig streden dan de specifiek Waalsche Weerstandsgroepelingen; beslissend waren blijkbaar ook de resultaten die de activiteit onzer Groep opleverde. Er zijn dan ook nooit misverstanden of taalgeschillen opgetreden. Allen deden samen hun best om de respectievelijke opdrachten uit te voeren.

Sommigen hadden, evenals de oude leden der Groep, moeilijke en zeer gevaarlijke taken te vervullen, hetzij als vervoerders der bladen en tracten, hetzij als deponhouders of verdeelers van het blad "DAS FREIE WORT", bestemd voor Duitse soldaten. Vaak hadden zij "kleiner werk" te verrichten, dat niet minder gevaarlijk was en niet alleen aandacht maar ook moed en durf vergde, zoals b.v. het aankopen en transporteren van bepaalde kwantiteiten papier, drukinkt, enz. enz. Zij waren steeds in alles even nauwgezet, en hebben zich, evenzoo als de meer ervaren leidende leden der Groep, op voorbeeldige wijze van hun taak gekweten.

Onder deze nieuw bijgewonnen vrienden en medewerkers onzer Groep waren er, die ingevolge het ambt dat zij bekloeden en dank allerhande relaties en mogelijkheden die zij hadden ook tot andere prestaties in het belang der Groep in staat waren om wier hulp en medewerking wij zeer op prijs stelden. Zij hebben daarmee onze taak ten zeerste vergemaklijkt.

In dit verband willen wij wijzen op de belangrijke activiteit van den Heer J. BRIQUEMONT, Directeur van de Handelsschool te Sint-Pieters-Woluwe, die allen lof verdient. In het bijzonder achten wij vermeldenswaard zijn verdienstvolle intieme medewerking die in de gegeven omstandigheden ortoe strekte de aangehouden leden onzer Groep materiele en morele hulp te verleenen, alsook om de vervolgte en opgejaagde strijdgenooten de mogelijkheid te verschaffen "onder te duiken". Deze vurige patriot, die ook met andere Weerstandsgroepelingen in goede betrekkingen stond en die bovendien een groot aantal jonge landgenooten, door den bezetter voor slavenarbeid opgeëischt, van de deportatie naar Duitschland heeft kunnen redden door van hen "studenten" der Handelsschool te maken, heeft o.a. ook door zijn bijzondere "specialiteit", namelijk door het verschaffen van de noodige valsche identiteitsbewijzen (al naar behoefte vergezeld van een "Arbeitsausweis" - het beruchte getuigschrift van tewerkstelling- of van een studentenkaart met het bijzonder certificaat door de "Werbestelle erkend...), groote diensten aan onze Groep bewezen.

Wij achten het gepast bij deze gelegenheid hulde te brengen aan den Heer V.H. - den weliswaar bescheiden maar desniettemin zeer moedigen en actieven strijder tegen het uitheemsche en inheemsche nazisme - die onverschrokken zelfs in de moeilijkste uren aan onze zijde stond en zich door zijn onophoudelijke medewerking en hulp zeer verdienstelijk maakte. Dat onze Groep haar activiteit tot den dag der Bevrijding heeft kunnen voortzetten, hebben wij mede aan hem te danken.

En wij willen in die hulde ook alle andere medewerkers betrekken, die dapper en onvermoeid, met elkander wedijverend, het hunne bijdroegen tot de gedurige activiteit onzer Groep en nooit voor de gevaren terugdeinsden

waarmede hun bedrijvigheid gepaard ging en aan dewelke zij zich dagelijks blootstelden, doch thans uit pure bescheidenheid zich op den achtergrond plaatsen en niet wenschen genoemd te worden, zeggende dat zij "niets meer" dan hun plicht gedaan hebben.

In het bewustzijn van de vervulde plicht, zouden ook de leidende leden van het Bestuurscomité graag vermeden hebben van hun eigen volbrachte taak te gewagen, maar de verantwoordelijkheid dragend voor de geheele activiteit der Groep gedurende vier lange en moeilijke jaren, moeten zij, wpl - nolens volens - rekenschap geven van alles wat de actieve medewerkers der Groep gepresteerd hebben, dus ook van hun eigen doen en laten.

X X X

Daar het van-zelf-spreekt dat de activiteit onzer Groep ook met betrekkelijk groote "bedrijfs"onkosten gepaard ging, achten wij het noodig nadrukkelijk erop te wijzen dat wij hoegenaamd geen andere bron van inkomsten hadden dan de geregelde bijdragen en steungelden der leden. Maar omdat niet alle leden in staat waren in dezelfde mate in de steeds hooger oplopende kosten bij te dragen, kon er natuurlijk geen sprake zijn van evenredigheid. Het werd aan de leden zelf overgelaten hun bijdragen naar verhouding van hun mogelijkheid te bepalen, en het waren de verantwoordelijke leiders der ondergroeperingen die de bijdragen en steungelden inzamelden. Dat onze Groep nooit goed bij kas was, ondanks het feit dat sommige leden zich ook nog de grootste geldelijke opofferingen hebben getroost om hun taak te volbrengen, hoeft nauwelijks gezegd.

Immers, het gezamenlijk bedrag, besteed voor den aankoop van papier (415.000 vellen), stencils (2.630 stuks), drukinkt (245 busjes en tuben) en allerhande gerief (waaronder 5 plano's) in den loop der vierjarige activiteit onzer Groep, bereikte reeds de som van 123.000 fr., terwijl er tevens dien nog bijna 104.000 fr. voor verplaatsingen, verblijfskosten in de provincie, hulp aan aangehouden medewerkers, enz. enz. besteed werden. En er dient aangestipt dat verscheidene onzer medewerkers en helpers hun verplaatsings- en verblijfskosten zelf dekten.

De totale inkomsten daarentegen hebben lang niet het bedrag der uitgaven bereikt, zoodat wij bij een der leidende leden der Groep die telkens weer de noodige gelden heeft voorgeschoten voor een flinke som in het krijt staan, - gevolg van het bestendig budgetair tekort, het eenigste!

Dat wij in dit verslag ook het financieel punt terloops aanraakt, geschiedde niet alleen om een eventuele vraag deszake te beantwoorden, maar ook om aan te toonen dat onze Groep ook in financieel opzicht van de politieke partijen in ons land onafhankelijk was.

Ofschoon de leden der Groep al naar hun eigen overtuiging individueel verscheidene politieke partijen aanhangen, heeft de Groep als zoodanig altijd haar onafhankelijkheid bewaard. Maar zij zag in de politieke partijen en in de verschillende Weerstandsgroeperingen, die de Bevrijding van ons land, de Zegepraal der Vereenigde Volken en de vernietiging van het barbaarsche nazisme en fascisme nastreefden, achtenswaardige en lieve Bondgenooten. Zij heeft hun strijd steeds met bewondering en sympathie gevolgd en hun militante leden als strijdgenooten beschouwd. In het streven naar het gemeenschappelijk DOEL, hebben vele leden onzer Groep met de dapperste strijdgenooten uit alle andere Weerstandsgroeperingen- en partijen al te vaak lief en leed gedeeld. De solidariteit en hechte vriendschap daaruit geboren, zal voorzeker goede resultaten opleveren in het belang van ons thans bevrijde Vaderland en Volk.